

(nr. 2) și 32 de gropi (nr. 93-124). Cu unele excepții, materialele arheologice colectate din gropi datează din prima epocă a fierului și epoca romană, perioade cărora le atribuim și complexele respective.

Vestigii arheologice importante au fost descoperite atât în aria cercetată prin săpături, cât și pe suprafața sitului, în zone complet sau parțial distruse de extracții de nisip sau lucrări agricole. După materialul din care au fost confecționate, remarcăm diferite piese din argint, bronz, aramă, plumb (?), fier, lut, os, corn și piatră. Colecția artefactelor include arme, ustensile, piese de port și de podoabă, precum și nouă monede [2]. Din rândul pieselor de inventar, care se atribuie unor orizonturi cultural-cronologice diferite, menționăm un fragment de sceptru de piatră, două râșnițe din piatră, aflate lângă vatra nr. 4, și cinci fibule de bronz. De asemenea, remarcăm un pinten de fier, datat la începutul sec. IV d.Hr., piesă care este, după exemplarul de la Budești, a doua descoperire de acest fel pe teritoriul Republicii Moldova [3].

Cel mai numeros material descoperit este ceramica, predominând fragmentele de vase lucrate cu mâna, din pastă neagră-cenușie și cafenie-cenușie, ornamentate cu caneluri, linii incizate și brăuri în relief, datate la începutul primei epoci a fierului (sec. XII-X î.Hr.). Mai reduse ca număr sunt fragmentele de vase lucrate cu mâna din pastă grosieră sau la roată din pastă fină și zgrunțuroasă de culoare cenușie, datând din perioada de început a epocii migrațiilor (sec. IV d.Hr.). Câteva resturi ceramice se atribuie nivelului de locuire traco-getic (sec. VI-V î.Hr.) sau celui databil în Evul Mediu târziu (sec. XV-XVII). Descoperiri deosebit de interesante și primele de acest fel la Lipoveni sunt două amfore romane fragmentare din sec. I-II d.Hr., aflate în cuprinsul a trei gropi menajere.

Importante sunt și cele circa două mii de fragmente de resturi faunistice recuperate, la care se adaugă și două schelete întregi, unul de câine și altul de ovi-caprină, descoperite în groapa nr. 116.

2. Așezarea de la Ecaterinovca – Ialpușeni – *Valea Jeparului* în lista monumentelor arheologice cunoscute în bazinul râului Cogâlnic prezintă un interes deosebit. Situl respectiv a fost descoperit de subsemnați în primăvara anului 2016, cu ocazia unor periegeze efectuate de-a lungul *Valului lui Traian de Sus*, în zona de hotar a moșiilor comunelor Ecaterinovca și Ialpușeni (r-nul Cimișlia), fiind amplasat pe panta estică a *Văii Jeparului*. Unicitatea sitului este determinată de întretăierea lui cu *Valul lui Traian de Sus*. Materialul acumulat în anul 2016 de pe suprafața sitului, dar și în cele două sondaje de dimensiuni restrânse executate în același an, au scos în evidență o varietate de artefacte, care aparțin la două nivele de locuire. Primul orizont este datat sec. IV d. Hr. și se atribuie culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, iar al doilea se încadează în sec. XVIII-începutul sec. XIX [4].

În anul 2020, odată cu inițierea proiectului de cercetare interdisciplinară a patrimoniului arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și în bazinul râului Cogâlnic, s-a revenit la cercetarea sitului respectiv pe câteva dimensiuni: cartografică, periegeză complexă și cercetări non-invazive geofizice, ultimele urmând să identifice zona prioritară pentru viitoare săpături arheologice [5].

Cercetările de suprafață au fost efectuate în cele două sectoare ale sitului delimitate de *Valul lui Traian de Sus*, fiind acumulat un număr considerabil de vestigii arheologice, în mare parte ceramică, dar și ustensile, podoabe și alte piese din fier, bronz și metal alb, din rândul cărora se evidențiază o monedă de bronz otomană. Materialul ceramic, în proporție de cca 95%, aparține culturii Sântana de Mureș-Cerneahov (fragmente de la vase de producție locală confecționate cu mâna sau la roată de culoare cenușie, cât și fragmente de vase de import, predominant de la amfore de culoare alburie și roșietică). Celelalte cca 5% dintre cioburi provin de la vase lucrate la roată de culoare cafenie-cărămizie ce se datează în epoca premodernă și modernă.

Echipa de la Platforma „Arheoinvest” de la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, condusă de dr. Andrei Asăndulesei, a efectuat măsurători magnetometrice în vederea identificării unor posibile anomalii culturale din zona și proximitatea fortificației liniare *Valul lui Traian de Sus*. Pentru realizarea obiectivului respectiv, a fost folosit un gradiometru Sensys, cu 5 senzori, conectat permanent la un dispozitiv de localizare diferențial. Ca rezultat al scanărilor, a fost obținută o hartă magnetometrică care afișează un contrast bun de susceptibilitate în imediata apropiere a *Valului lui Traian de Sus*, înspre NV. Alături de măsurătorile geofizice au fost efectuate zboruri cu o dronă de mici dimensiuni. Drept urmare, s-a achiziționat un set considerabil de fotografii în urma unui zbor ghidat, pe baza cărora, prin procedeu fotogrammetric, a fost generat un ortofotoplan, precum și un model digital al suprafeței. Pe acesta din urmă se poate observa traseul șanțului și, mai puțin, al valului fortificației liniare *Valul lui Traian de Sus*.

Cercetările de suprafață realizate în anul 2020 pe situl Ecaterinovca – Ialpuțeni – *Valea Jeparului* au confirmat existența celor două nivele de locuire din perioada migrației goșilor și epocile premodernă și modernă, iar sursele cartografice identifică a doua etapă cu o seliște a tătarilor nohai, numită *Kudurugliu* sau *Kuduruglin*, dispărută la limita primelor două decenii ale sec. XIX.

3. *Valul lui Traian de Sus*, sectorul Ecaterinovca – Valea Perjii. În primăvara anului 2022, au fost realizate cercetări arheologice preventive, într-un sector unde fortificația liniară este relativ bine păstrată, atât șanțul cât și valul propriu-zis fiind observate clar la suprafața terenului. Secțiunea trasată a avut dimensiunile de 2x20 m, în limitele ei fiind cuprins șanțul fortificației și o parte a valului. Cercetarea completă a valului propriu-zis nu a fost posibilă din cauza unui cablu de fibră optică în funcțiune al unei companii de comunicații, instalat în urmă cu 10 ani în partea nordică a *Valului lui Traian de Sus*. Elementele constructive și stratigrafia verticală, constatate în secțiunea executată în anul curent la *Valul lui Traian de Sus*, nu diferă mult de situațiile identificate în timpul cercetărilor efectuate sub egida Agenției Naționale Arheologice în anii 2019-2020 [6-7]. Precizăm că în sectorul cercetat în anul curent, șanțul are în secțiune o formă aproximativ trapezoidală, cu lățimea la nivelul surprinderii de 4 m, iar la fund de 2,3 m, adâncimea fiind de 2,4 m de la nivelul actual de călcare. Umplutura din partea de sus a șanțului, pe o grosime de cca 1,5 m, prezenta un sol cenușiu, sectorul nordic fiind umplut cu un sol compus din cernoziom cu lut scurs din nivelele superioare până la fundul șanțului. În partea inferioară a șanțului, de sud, a fost atestată o lentilă de cernoziom cu grosimea de

până la 0,26 m și lățimea de 1,96 m. În ceea ce privește valul propriu-zis al fortificației liniare, în sectorul cercetat a fost surprinsă o lentilă de sol cenușiu amestecat cu lut cu grosimea de cca 0,4 m, provenit din șanțul structurii arheologice.

Deși au avut un caracter restrâns, cercetările efectuate în anii 2020-2022 în cele trei situri arheologice din bazinul râului Cogâlnic au adus o contribuție reală la cunoașterea vestigiilor atribuite diferitelor comunități umane care au locuit în această regiune din eneolitic și până în Evul Mediu.

Referințe:

1. SOCHIRCĂ, V., MATVEEV, S., COROBCEAN, A., VORNIC, V. Habitatul uman din mileniul I a. Chr.–prima jumătate a mileniului I p. Chr. în bazinul râului Cogâlnic. În: *Revista Arheologică*, serie nouă, vol. XVI, nr. 2, Chișinău, 2020, pp. 106-123.
2. MATVEEV, S., VORNIC, V. Descoperiri monetare la Lipoveni II – La Nisipărie între anii 2018-2021. În: *Al XIX-lea simpozion de numismatică. Programul și rezumatele comunicărilor*, 21-22 octombrie 2021, Chișinău, 2021, pp. 37-39.
3. MATVEEV, S., VORNIC, V., BRANIȘTE, T. Un pinten de fier din sec. IV d. Hr. descoperit la Lipoveni. În: *Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie*. Ediția VIII. Program. Rezumatele comunicărilor, Chișinău, 2022, pp. 37-38.
4. VORNIC, V., CIOBANU, L., MATVEEV, S. Cercetările arheologice din anul 2016 din așezarea de tip Sântana de Mureș-Cherniakhov de la Ecaterinovca-Ialpușeni-Valea Jeparului. În: *Revista Arheologică*, serie nouă, vol. XIV, nr. 2, Chișinău, 2018, pp. 96-107.
5. MATVEEV, S., VORNIC, V. Rezultatele preliminarilor ale cercetărilor periegetice în bazinul r. Cogâlnic din anul 2020. Situl de la Ecaterinovca-Ialpușeni-Valea Jeparului. În: *Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie*. Ediția VII, Chișinău, 2021, pp. 36-37.
6. MATVEEV, S., VORNIC, V. Cercetări preventive la Valul lui Traian de Sus (Gradiște-Coștangalia, r-nul Cimișlia) în anul 2019. În: *Cercetări arheologice*, vol. 28.2, București, 2021, pp. 351-360.
7. VORNIC, V., CIOBANU, I., POPOVICI, S., MATVEEV, S. Cercetări arheologice preventive la Valul lui Traian de Sus în anul 2020. În: *Cercetări arheologice în Republica Moldova. Campania 2020*, Chișinău, 2021, pp. 67-70.

Articol elaborat în cadrul proiectului: „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”. Cifrul: 20.80009.1606.14.